

یادگارهای

هنر معماری و شهر

گردآوری و برگردان
ناصر فکوهی

کتابخانه کسری

پاره‌های هنر، معماری و شهر

گروه نویسندگان
گردآوری و برگردان: ناصر فکوهی

انتشارات تخصصی هنر،
معماری و شهرسازی

کتابخانه‌کسری

فکوهی، ناصر، ۱۳۳۳ -

پاره‌های هنر، معماری و شهر/گردآوری و برگردان ناصر فکوهی.
مشهد: کتابکده کسری؛ تهران: انتشارات انسان‌شناسی، ۱۳۹۷.

۱۲۸ ص.: مصور.

شابک:

فهرست نویسی: فیبا

موضوع: معماری

موضوع: فیلسوفان -- دیدگاه درباره هنر

موضوع: هنرمندان و معماران

موضوع: شهرسازی

موضوع: هنر

رده بندی کنگره:

رده بندی دیویی:

شماره کتابشناسی ملی:

۹۷۸-۶۰۰-۶۵۰۹-۸۸-۴

Architecture

Philosophers -- Views on art

Artists and architects

City planning

Art

NA۲۵۰۰/ف۲ ۱۳۹۷

۷۲۰/۱

۵۳۹۹۰۴۴

کتابکده تخصصی هنر، معماری و شهرسازی کسری

پاره‌های هنر، معماری و شهر

گردآوری و برگردان: ناصر فکوهی

(استاد انسان‌شناسی دانشگاه تهران)

(مدیر مؤسسه انسان‌شناسی و فرهنگ)

صفحه‌آرایی و طرح جلد: منا گندمکار

چاپ اول: زمستان ۱۳۹۷

شمارگان: ۱۰۰۰

لیتوگرافی، چاپ و صحافی: مؤسسه چاپ آستان قدس رضوی

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۶۵۰۹-۸۸-۴

انتشارات: کتابکده کسری

نشانی: مشهد فلسطین ۱۴ پلاک ۱۰ تلفن: ۳۷۶۷۰۰۱۹ ۰۵۱

وبسایت و فروشگاه اینترنتی: www.kasrapublishing.ir

باهمکاری انتشارات انسان‌شناسی

کلیه حقوق چاپ و نشر این کتاب برای انتشارات کتابکده کسری محفوظ است. هرگونه تصویربرداری و تکثیر اعم از نسخه کاغذی و دیجیتال و... از تمام یا بخشی از این کتاب ممنوع و موجب پیگرد قانونی است.

مرکز پخش: کتابکده کسری

تلفن: ۰۵۱ ۳۸۴۳۵۵۳۱ همراه: ۰۹۱۵ ۵۱۲ ۴۲۱۹

پیشگفتار

مجموعه متونی که در این کتاب عرضه شده‌اند با این هدف گرد آمده و به فارسی برگردانده شده که بتوانند در کنار هم، و در تداخل با هم، موقعیتی متناقض‌نما (پارادوکسیکال) را در یک حوزه نظری به نمایش گذارند. این حوزه نظری را می‌توان «هنر» در عام‌ترین معنای آن تعریف کرد: در پهنه‌ای که از هنرهای تجسمی آغاز می‌شود و تا هنرهای تصویری و نمایشی و ادبیات و شعر و خلاقیت زبانی تداوم می‌یابد. البته در انتخاب‌هایی که در این مجموعه شده، تأکید بیشتر بر معماری و شهرسازی و هنرهای تجسمی بوده است، اما زبان و ادبیات و خلاقیت‌هایی که بیشتر قالب متن را به خود می‌گیرند نیز مد نظرمان بوده است. موقعیتی که ما خواسته‌ایم ولو به صورت متناقض‌نما به آن برسیم، موقعیت و چشم‌اندازی از واقعیت نگرش‌ها در یک پارادایم است. هر چند همین رویکرد را ممکن بود و هست که بتوان در مجموعه‌هایی دیگر از فلسفه، جامعه‌شناسی و سایر حوزه‌های فکر و خلاقیت نیز انجام داد. زمانی که از یک نقطه نظر و یک رویکرد و نگرش ایستا در یک نویسنده یا اندیشمند در زمان و مکانی خاص به اندیشمندانی متفاوت با نگرش‌های مختلف، در زمان‌ها و مکان‌های گوناگون گذر می‌کنیم، تحولی روی می‌دهد: اینکه ممکن است متن‌نهایی به نظر نامنسجم، پراکنده و بدون وحدت فکری بیاید. همین امر است که ادبیات علوم انسانی و اجتماعی را از ابتدا تا قرن بیستم عمدتاً در چارچوب ادبیاتی تعریف کرده که به آنها می‌توان ادبیات مؤلف نام داد: یک پروژه فردی در ارایه یک متن واحد منسجم و به ظاهر پایدار در زمان که بتواند فراتر از مؤلف موضوعیت خود را به مثابه محور اندیشیدن در آن حوزه حفظ کرده و حداقلی از ضمانت را برای رسیدن به نتایج نظری یکسان ایجاب کند. «اثر» بدین ترتیب یک «بیان‌نامه» فکری خواهد بود، یک پروژه در نگرش به موضوع برای بازآفرینی، بازتعریف و باز تفسیر موضوع از خلال همان پروژه فردی. راهبردی

برای ساخت دستگاه‌های کوچک و سپس بزرگ نظری که ایدئولوژی نام می‌گیرند. آثار کلاسیک در فلسفه یونانی و در مسیحیت و اسلام که سپس تا دوران انسان‌گرایی و روشنگری و ایدئولوژی‌های قرن بیستمی و شاخه‌های رشته‌ای تخصصی دانشگاهی تداوم می‌یابند، نمونه‌های آرمانی چنین پارادایمی هستند.

اما پارادایم دیگری که این کتاب و بسیاری دیگر از آثار ترجمه و تألیف نگارنده، در کنار آثارش در پارادایم اول، شامل آن می‌شود، شکستن وحدت صوری و الزام‌آور ساخت متن در یک زمان و مکان و نگرش یکسان (چه با یک مؤلف چه با چند مؤلف) و حرکت به سوی گرد هم آوردن نظرات، نظریه‌پردازان و نگرش‌هایی است که به موضوع یا یک پهنه موضوعی نسبتاً واحد، نگاه‌ها و تحلیل‌هایی گوناگون دارند و در پی القای نظر و تفسیری خاص از واقعیت نبوده بلکه بر آن هستند که هر خواننده بنا بر ساختارهای ذهنی و کارکردهای کنشگرانه خود از مجموعه، برداشتی کند که برایش به صورت متن کامل یا بخش‌هایی از متن قابل استفاده شود. وحدت و انسجام موضوعی و پارادایمی در اینجا از طریق گردآوردن تنوع نگرش‌ها حاصل می‌شود.

هر دو روش در ساختن و بر ساختن آثار نظری در طول قرن‌ها مورد استفاده بوده‌اند؛ روش نخست با عناوینی که هویت مؤلف را محور قرار می‌دهند و روش دوم با روشی که هویت موضوع محور قرار می‌گیرد. کما اینکه می‌توان یک تاریخ نظریه را از دیدگاه و به قلم یک اندیشمند داشت و یا یک تاریخ نظریه را که از حاصل گردآوردن متون نویسندگانی متعدد باشد. اما این نکته باید مورد تأکید باشد که روش اخیر با دموکراتیزاسیون علمی برون‌آمده از نظام‌های سیاسی از قرن نوزده به این سو، رابطه‌ای نزدیک دارد و دائماً نسبت به روش نخست رو به افزایش بوده است. این امر حتی اگر در شکل اثر نیز کاملاً قابل مشاهده نباشد در محتوای آثار و حرکت حتی فردی‌ترین آثار از مجموعه پژوهش‌های موجود در هر حوزه به روشنی دیده می‌شود. بنابراین خصوصیت اساسی در چنین آثاری دموکراتیزاسیون فکری و بالا بردن سطح بردباری نسبت به اندیشه‌های متفاوت با خود است.

نگاه به متون گردآوری شده در این کتاب نیز باید با در نظر گرفتن پارادایم اخیر باشد؛ اینکه درک کنیم چگونه و چرا باید در مفاهیم و مباحثی چون فضا، معماری، هنر و ادبیات، برداشت‌ها و تحلیل‌های گوناگون را شناخت و از آن مهم‌تر آن‌ها را در زمان‌ها و مکان‌ها و چارچوب‌های فکری متفاوت به یکدیگر و با اندیشه‌های بیرون از آن‌ها پیوند زد. هم از این رو آنچه درباره هر یک از نویسندگان و احتمالاً درباره برخی از متن‌ها آمده، اهمیت زیادی دارد زیرا متن را درون همبافتی قرار می‌دهد که هم آن را درون خودش و هم آن را به نسبت سایر متون و اندیشه‌ها و کنش‌های

برون‌متنی، خوانش‌پذیر و قابل تفسیر، و هم از این راه سرچشمه‌ای برای بازاندیشی به همان موضوع یا موضوع‌های پیوسته به آن می‌کند.

متونی که در این کتاب همراه با تصاویر مرتبط با آن‌ها آمده، بسیاری از عرصه‌ها و نویسندگانی که هنر، فضا، معماری یا شهر را موضوع اندیشه خود قرار داده‌اند، پوشش می‌دهند. بخشی از متون، از یک کتاب گزیده متون معماری انتخاب شده‌اند^۱ اما در مواردی که چنین نبوده، منبع متن دقیقاً ذکر شده است. نمونه نخستین برخی از متون پیش از این در وبگاه انسان‌شناسی و فرهنگ منتشر شده، اما برای این کتاب مورد بازبینی قرار گرفته‌اند. در پایان باید از آقایان مهدی آتشی مدیر انتشارات کتابکده کسری و دکتر جبار رحمانی مدیر انتشارات انسان‌شناسی که به صورت مشترک انتشار این مجموعه را بر عهده دارند، برای زحمات و دقت و سلیقه‌ای که به خرج داده شده، تشکر کنم. روشن است که برغم تلاش ما، هیچ کاری خالی از کاستی نیست؛ از این رو از همه خوانندگان این کتاب نیز پیشاپیش تشکر می‌کنیم که اشتباه‌های احتمالی و پیشنهادهایشان برای بازنشر آن را از ما دریغ نکنند.

ن.ف.

مرداد ۱۳۹۷

فهرست مطالب

احساس پایان نایافتگی	۹	موریس مرلوپونتی
ارتباطات و خلاقیت هنری	۱۱	ژیل دولوز
خوانش متن	۱۵	ژاک دریدا
مفهوم مؤلف	۱۷	میشل فوکو
هنرهای از دست رفته، جمع نقاب‌ها	۱۹	ژرژ بلاندیه
آن‌هایی که هنرمند نیستند: بیننده و دیوانه	۲۳	آلن
نقش متناقض آزادی در خلاقیت هنری	۲۵	کلود لوی استروس
هنر یونانی	۲۷	کارل مارکس
در باب بهره‌برداری روا یا ناروا از سخنوری	۲۹	افلاطون
دست مفیدترین ابزار	۳۱	ارسطو
زیبایی و پایداری	۳۳	لئون باتیستا آلبرتی
اجزای تفکیک‌ناپذیر هنر یونانی	۳۷	الی فور
معبد کارناک	۳۹	بلنفورد ادواردز
ایدئولوژی مدرنیسم	۴۱	گئورگ لوکچ
ساعت سحرانگیز	۴۳	آلفرد کویین
نوشتار و انقلاب	۴۷	رولان بارت
نوشتن، وقتی یک زن هستی...	۵۱	مارگريت دوراس

ما همه چیز خود را به او می‌دهیم!
درباره رمان‌های رفتارگرا
رمان نو، معنایی حاضر و آماده ارائه نمی‌دهد
تتیس
دوین مایکلز، عکاسی در جستجوی امر ناپیدا
تمثیل درخت
رقص جدید
هنر احساس
طراحی و هنر
هنر تجاری
زبان بافته‌ها
جادوی لثوفره
قدرت سحرآمیز موسیقی
معماری و موسیقی
معماری آینده‌گرا
اندیشه لوکوربوزیه
یافتن شکل طبیعی
معماری، یک امر معنوی
شکل خلاء
آفرینش خیال
آیا پزشکی هست که شهر را درمان کند؟
بازیابی فضاهای از دست رفته شهری
ابداع روزمرگی

الیزابت بدنتر ۵۵
آلبر کامو ۵۹
آلن رب گریه ۶۱
پیر پائولو پازولینی ۶۳
میشل فوکو ۶۵
پل کله ۶۹
واسیلی کاندینسکی ۷۱
پل گوگن ۷۳
ژیلبر لاسکو ۷۵
روی لینکنتستاین ۷۷
پاتریک هیوز ۸۱
لویی آراگون ۸۳
ولادیمیر ژانکلوویچ ۸۷
دانیل شارل ۹۱
آنتونیو سانت آلیا ۹۹
ژان کاسو ۱۰۳
حسن فتحی ۱۰۵
تادائو آندو ۱۰۷
کریستیان دوپوتز آمپارک ۱۱۵
شن فو ۱۱۷
فریدریش هوندرتواسر ۱۱۹
رنتزو پیانو ۱۲۱
میشل دوسرتو ۱۲۳

■ مجموعه متون این کتاب در کنار هم و در تداخل با هم، موقعیتی متناقض‌نما (پارادوکسیکال) را در یک حوزه‌ی نظری به نمایش می‌گذارند؛ موقعیت و چشم‌اندازی از واقعیتِ نگرش‌ها در این پارادایم که درک کنیم چگونه و چرا باید در مفاهیم و مباحثی چون فضا، معماری، هنر و ادبیات، برداشت‌ها و تحلیل‌های گوناگون را شناخت و از آن مهم‌تر آن‌ها را در زمان‌ها و مکان‌ها و چارچوب‌های فکری متفاوت به یکدیگر و با اندیشه‌های بیرون از آن‌ها پیوند زد. این پارادایم شامل شکست وحدت‌صوری و الزام‌آور ساخت متن در یک زمان و مکان و نگرش یکسان (چه با یک مؤلف چه با چند مؤلف) و حرکت به سوی گرد هم آوردن نظرات، نظریه‌پردازان و نگرش‌هایی است که به موضوع یا یک پهنه‌ی موضوعی نسبتاً واحد، نگاه‌ها و تحلیل‌هایی گوناگون دارند و در پی القای نظر و تفسیری خاص از واقعیت نبوده بلکه بر آن هستند که هر خواننده بنا بر ساختارهای ذهنی و کارکردهای کنشگرانه خود از مجموعه، برداشتی کند که برایش به صورت متنی کامل یا بخش‌هایی از متن قابل استفاده شود. وحدت و انسجام موضوعی و پارادایمی در اینجا از طریق گرد آوردن تنوع نگرش‌ها حاصل می‌شود.

حوزه‌ی نظری در این کتاب را می‌توان «هنر» در عام‌ترین معنای آن تعریف کرد: در پهنه‌ای که از هنرهای تجسمی آغاز می‌شود و تا هنرهای تصویری و نمایشی و ادبیات و شعر و خلاقیت زبانی تداوم می‌یابد؛ هرچند تأکید بیشتر بر معماری و شهرسازی و هنرهای تجسمی است، اما زبان و ادبیات و خلاقیت‌هایی که بیشتر قالب متن را به خود می‌گیرند نیز مد نظر بوده است.

ISBN: 978-600-6509-88-4

شه‌سازی
معماری و
کتابخانه تخصصی هنر

اصالت و قیمت این کتاب فقط با هولوگرام اختتامی «کتابخانه کسری» تأیید می‌شود.